

שיעור בנושא

וי"א באקר

"שם תל חי – סמל דור! תל עמל ועוז ואור"

זאב ז'בוטינסקי

מתוך: ויקיפדיה

כתבה: אורית שניט

טבת תש"ף – פבואר 2020

2. יעדים

1. התלמיד יכיר סיפורי מורשת קרב מהמעגל הקרוב אליו.
2. התלמיד יכיר את סיפור הקמתה של תל חי.
3. התלמיד ייחשף למאורעות שהתרחשו ביי"א באדר.
4. התלמיד ילמד על יוסף טרומפלדור וחבריו שנפלו ביי"א באדר.
5. התלמיד יבין את משמעות תל חי עבור היישוב ואנשיו בעיצוב המדינה שבדרך.

3. קישור לתכנים של של"ח (סדנאות):

בסדנת "מורשת קרב בעקבות לוחמים, למען העם, הארץ והמדינה" נחשף התלמיד לסיפורי מורשת קרב שהם חלק מתולדות המאבק על המולדת באזור הקרוב אליו, מכיר את דמויות הלוחמים, נחשף לדרכים בהם הם מונצחים ומבין את האחריות המוטלת עליו להכרת העבר ולחיזוק העתיד. בשיעור זה יכיר התלמיד את סיפור מורשת הקרב בתל חי שהתרחש ביי"א באדר.

4. מהלך השיעור:

טבלת זמנים:

זמן	נושא	שלב
10 דק'	פתיחה, סיפורי תלמידים והצגת הנושא	שלב א'
10 דק'	למידת הנושא בחוליות לפי נספח קוראים, לומדים ומשננים	שלב ב'
20 דק'	משחק אודות י"א באדר לפי נספח טריוויה י"א באדר	שלב ג'
10 דק'	סיכום מילולי של המורה עם התלמידים או בעזרת תשבץ מסכם י"א באדר הסיפור של תל חי	שלב ד'

שבוע לפני השיעור:

המורה יבקש ממש"צים או מתלמידים לשאול בבית ולכתוב סיפור על קרוב משפחה שהשתתף בקרב, שנפצע, שנהרג, נספח, **ככה זה היה...** - חלק מהסיפורים יוצגו בתחילת השיעור.

השיעור,

שלב א' (10 דק'):

בתחילת השיעור יאמר המורה כי אנחנו חיים במדינה בה אנחנו כל הזמן נלחמים על קיומה. לאורך כל הדרך מהתקופה שלפני הקמת המדינה וגם היום התרחשו ויתרחשו מלחמות ואירועים ביטחוניים. כמעט כל משפחה מכירה או שיש בין חבריה מישהו שלקח חלק / נפצע / נהרג במלחמה או באירוע כזה או אחר. מספר תלמידים או מש"צים יציגו את סיפורם האישי.

בסוף הצגת התלמידים המורה ישאל האם מישהו יודע משהו על "א באדר"? אחרי התשובות או העדר התשובות המורה אומר כי היום נברר מה בדיוק קרה שם... בתאריך הזה! ואיך הוא קשור להגנה על הארץ.

שלב ב' (10 דק'):

המורה / המש"צ מחלק את הכתה לקבוצות.

המשימה: ללמוד את החומר הכתוב בנספח, **קוראים משננים וזוכרים – י"א באדר**, במספר אפשרויות:

א': התלמידים קוראים ומשננים, המורה אוסף את החומר אחרי 5-10 דקות.

ב': התלמידים קוראים את החומר מסכמים לעצמם נק' במחברת, המורה אוסף את החומר אחרי 5-10 דק'.

ג': התלמידים מקבלים את החומר קוראים את החומר והוא נשאר אצלם בזמן המשחק.

שלב ג' (20 דק'):

משחקים לפי נספח **טריוויה י"א באדר**.

הערה: חשוב אחרי כל שאלה ותשובה להרחיב במספר מילים ולא לעבור מיד לשאלה ולקבוצה הבאה.

שלב ד' (10 דק') :

סיכום :

אפשרות א': סיכום מילולי של המורה על ידי שאלת שאלות והבהרה מה הייתה תל חי עבור המדינה שבדרך...

תל-חי נהייתה סמל למפנה שחוללו אנשי המעשה ברוח היהודית. טרומפלדור היה לאגדה מעצבת של דמות היהודי החדש. "יא באדר נקבע כיום מועד לגבורת ההיאחזות בארץ- בעבודה ובהגנה. תל-חי נתנה לציונות כמה וכמה מרכיבים סמליים החיוניים לכל תנועה שבחרת בחיים : מקום מקודש, תאריך מקודש, גיבורים חדשים, ובעיקר – טעם חדש לחיים ולמוות. ברוח תל-חי, על סיפוריה ושיריה, מתחנכים דורות של מתיישבים ולוחמים, מאז ועד היום תל-חי תישמר כסמל יהודי של שילוב ההתיישבות והביטחון, כל עוד יאלצו יהודים הרוצים בחיי עבודה יצירה ובניין בישראל, לאחוז גם בנשק.

אפשרות ב': תשבץ המסכם נספח, "יא באדר הסיפור של תל חי, את החומר ומספר מילים של המורה לסיכום.

מומלץ :

להקרין להדפיס תמונות של : תל חי, טומפלדור, האנדרטה (מופיעות בקובץ).

במידה ותרצו לפתוח / לסיים בסרטון :

[שיר עד, בגליל בתל חי אבא חושי \(שיר + תמונות\).](#)

[תל חי שמעון ישראלי \(שיר + תמונות\).](#)

[לא רק טרומפלדור, סיפור חצר תל חי \(סרטון קצר\).](#)

[חדשות מהעבר, האגדה על טרומפלדור כובשת את היישוב \(סרטון ארוך\) \(אפשר לבקש מהתלמידים לצפות הסרטון וכל חוליה / זוג לחבר 3 שאלות ואחר כך לערוך חידון בכיתה...\).](#)

נספחים

ככה זה היה

הסיפור שלי

שם הלוחם:

האירוע:

התקופה בה התקיים האירוע:

מה היה שם?

קוראים, משננים וזוכרים – י"א באדר

ההקמה

החצר נבנתה בשנת 1907 ביוזמתו של פקיד חברת יק"א, האגרונום חיים מרגליות קלוורסקי. במהלך מלחמת העולם הראשונה התיישב במקום גרעין ששינה את שם החצר "טלחה" וקרא לה בשם הסמלי "תל חי".

באותה עת היו באצבע הגליל ארבעה יישובים עבריים: המושבה מטולה, חצר תל-חי, קיבוץ כפר גלעדי והישוב חמארה.

המתיחות

במלחמת העולם הראשונה הפסידה האימפריה העות'מנית לצרפתים והם היו אמורים לשלוט באצבע הגליל. באזור התעוררה תסיסה על רקע דתי ופוליטי. האלימות עלתה והיו הרבה מעשי שוד ותקיפות. היישובים היהודים חיו במאבק ולא היו שייכים לשום צד לא לבריטי ולא לצרפתי.

היישובים באצבע הגליל היו צריכים להחזיק מעמד מול האלימות כשהתגבורת הגיעה בקצב איטי. ביום ה 12.12.1919 מת שניאור שפושניק, חבר חצר תל חי מכדור תועה.

תושבי החצר חיו בבדידות, בניתוק ובחששות כבדים.

בסוף דצמבר 1919 שלח ועד ההגנה לגליל את יוסף טרומפלדור, קצין צבא עטור תהילה, מכוון הגדודים העבריים ותנועת החלוץ. טרומפלדור נטל על עצמו את הפיקוד על תל חי.

המצב במקום החרף וביום ה 6.2.1920 נהרג אהרון שר שהגיע באחת התגבורות המעטות. בתל אביב קיימו מנהיגי היישוב היהודי דיונים מסביב לשעון האם כדאי להמשיך ולהישאר במקום המסוכן הזה – תל חי.

הקרב

האירועים בשטח לא חיכו שההנהגה בתל אביב תגיע להחלטה. ביום י"א באדר (1.3.1920) הגיעה לתל חי קבוצה של ערבים חמושים שדרשו לערוך חיפוש אחרי צרפתים שהיו שנואי נפשם. יוסף טרומפלדור הסכים לבקשה כיוון שידע שאין אף צרפתי בחצר.

מסיבה לא ברורה, נשמעה לפתע ירייה מחדר העלייה. תוך שניות התפתחו בחצר חילופי-אש, שנמשכו כל אותו יום. מגיני תל חי עמדו בגבורה מול תוקפיהם אך לקראת ערב החליטו בלב כבד כי אין ברירה אלא להתפנות מהמקום. טרומפלדור נפצע אנושות הרופא שטיפל בו העיד כי לפני מותו אמר טרומפלדור: "אין דבר, טוב למות בעד ארצנו".

שבעה חודשים לאחר הקרב, שבו המתיישבים לתל חי, כפר גלעדי ומטולה ושיקמו את היישוב.

נפילת תל-חי הייתה מכה אנושה ליישוב היהודי הקטן בארץ ולתנועה הציונית כולה. פחות משנתיים וחצי חלפו מהצהרת בלפור שעוררה גל תקוות עצום, אלפים התגייסו לגדודים העבריים בצבא הבריטי כשמציעד אותם החלום להשתתף בכיבוש הארץ, בדרך להקמת בית לאומי בארץ

משרד החינוך
מנהל חברה ונוער
אגף של"ח וידעת הארץ

ישראל. בינתיים הושלם הכיבוש הבריטי, השלטון הטורקי הורחק, אך התקווה הגדולה נראתה רחוקה מלהתממש. תחת השלטון הצבאי הבריטי נחשפה, באופן שלא ניתן יותר להתעלם ממנו, הידיעה שישנה תנועה לאומית נוספת, ערבית, הטוענת לבעלות על הארץ. ואז, באו אירועי תל-חי כאשר במלחמה בין הערבים לצרפתים הועמד בסכנה גוש התיישבות יהודי מרוחק. המוסדות היהודיים החליטו, תוך ויכוח קשה, להיחלץ לעזרה. עשרות רבות של מתנדבים נעו צפונה אך נפילת תל-חי, ונטישת מטולה וכפר גלעדי שבאו בעקבותיה, הקדימו אותם. מהאחיזה היהודית בפנינת הצפון נותרו רק קברים ומבנים חרוכים.

התנגשות הדמים הראשונה על קביעת הגבולות בין שתי ישויות לאומיות, ציונית וערבית, הסתיימה בכישלון יהודי צורב. המצב נראה נואש ומאיים לאור יחסי הכוחות המספריים 60,000 יהודים מול 600,000 ערבים. כאן הולידה התנועה הציונית, בחיוניות מדהימה, את האף על פי כן של תל-חי, והפכה את האסון למופת מחנך. תל-חי נהייתה סמל למפנה שחוללו אנשי המעשה ברוח היהודית. טרומפלדור היה לאגדה מעצבת של דמות היהודי החדש. "יא באדר נקבע כיום מועד לגבורת ההיאחזות בארץ- בעבודה ובהגנה. תל-חי נתנה לציונות כמה וכמה מרכיבים סמליים החיוניים לכל תנועה שבחרת בחיים: מקום מקודש, תאריך מקודש, גיבורים חדשים, ובעיקר – טעם חדש לחיים ולמוות. ברוח תל-חי, על סיפוריה ושיריה, מתחנכים דורות של מתיישבים ולוחמים, מאז ועד היום תל-חי תישמר כסמל יהודי של שילוב ההתיישבות והביטחון, כל עוד ייאלצו יהודים הרוצים בחיי עבודה יצירה ובניין בישראל, לאחוז גם בנשק.

האנדרטה בתל חי

האנדרטה הוקמה 14 שנה לאחר נפילת תל חי ונמצאת בחזית בית הקברות, לפני רחבת קבריהם של מגיני תל חי שסביבה עצים וצמחייה. לצידה דגל ישראל ודגל "השומר". האנדרטה ממוקמת בכפר גלעדי ובסמוך נמצאת חצר תל חי המשוחזרת, המהווה מוזיאון לתולדות ההתיישבות בגליל העליון, לתל חי ומגיניה. האנדרטה בנויה מסלע שהובא מהרי נפתלי. זהו פסל של אריה נשען על כפותיו האחוריות, ראשו פונה מעלה ופיו פתוח בשאגה. זו הראשונה באנדרטאות שהוקמו בארץ ישראל המתחדשת, עיצובה הושפע מתבליטי אריות שנמצאו בחפירות ארכיאולוגיות בארצות המזרח הקרוב. האריה, "גור אריה יהודה", מסמל את גבורתם של מגיני תל חי. הפסל נישא לגובה של כשישה מטרים מעל בסיס אבן שבחזיתו לוח. בלוח שמות הנופלים ותאריך נפילת תל חי. בראש הלוח מילותיו של יוסף טרומפלדור, כפי שדווח שאמר לפני מותו: "טוב למות בעד ארצנו".

טריוויה י"א באדר

מהלך הפעילות:

1. המורה המחלק את הכתה לחוליות.
2. כל קבוצה מקבלת 20 כרטיסי אריה (נספח האירה שלנו), כרטיסי אריה נוספים נמצאים אצל המורה ב"בנק מרכזי".
3. כל חולייה בתורה, בוחרת מספר אחד מהמספרים המופיעים על הלוח ומוודיעה על הסכום עליו היא מהמרת (סכום=מס' הסוכריות). ההימור על יכולתה של החוליה להשיב נכון על השאלה הניתנת במספר זה.
  - במידה וענתה נכון – קיבלה החוליה מה"בנק המרכזי" את הסכום עליו הימרה".
  - במידה וטעתה – "משלמת" הקבוצה לבנק את אותו הסכום.
  - במידה ובחרה במספר תחתיו כתוב "הפתעה" מתהנל המשחק בהתאם למה שכתוב ע גבי הלוח.

דוגמה: הקבוצה הימרה על 5 כרטיסי אריה במספר 15. בריבוע מספר 15 כתוב:

"עניתם נכון? – זכיתם בהימור כפול" – במידה והקבוצה ענתה נכון על השאלה שהוצגה בפניהם, היא מקבלת מהבנק המרכזי $0=19$ כרטיסי אריה.

4. לסיום המשחק:

כל קבוצה נותרה עם מספר כרטיסי אריה במספר שונה זו מזו.

החוליה עם מספר כרטיסי האריה הרב ביותר היא המנצחת.

הלוח:

ניתן להכין לוח אחד על פוליגל סגור ופתוח.

ניתן לצייר את הלוח על לוח הכתה בכל פעם בכתה בה מלמדים.

את החלק הפתוח בו מופיעים ריבועי ההפתעה ניתן להחזיק ביד במידה ומציירים רק לוח סגור. בכל פעם שבתלמידים בוחרים מספר בודקים בלוח הסגור האם מדובר בריבוע הפתעה

משרד החינוך
מנהל חברה ונוער
אגף של"ח וידעת הארץ

לוח סגור

8	7	6	5	4	3	2	1
16	15	14	13	12	11	10	9
24	23	22	21	20	19	18	17
32	31	30	29	28	27	26	25
40	29	38	37	36	35	34	33

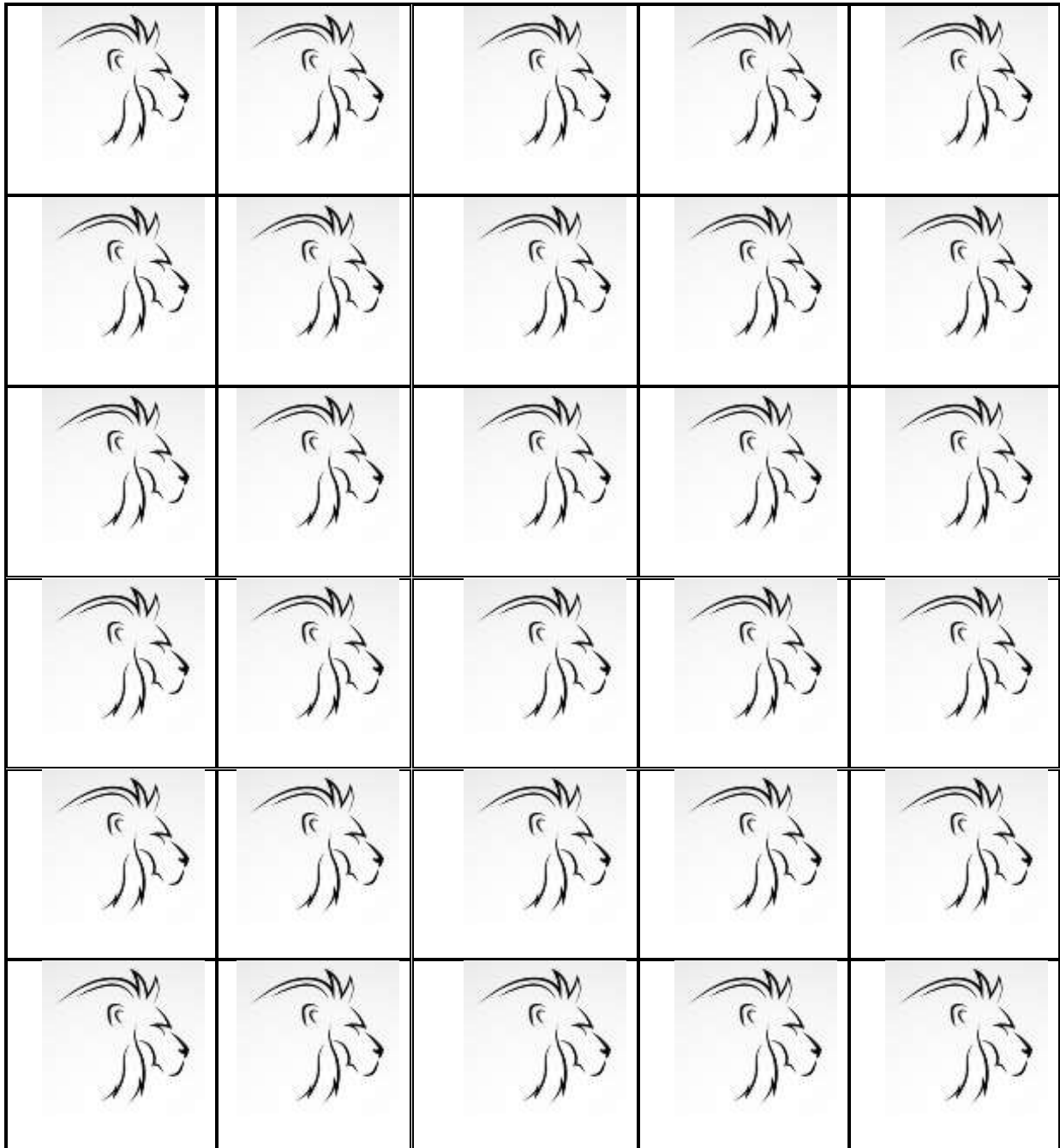
לוח פתוח

8	7	6	5	4	3	2	1
	בונוס 10 נקי' על תשובה נכונה					עניתם נכון? זכיתם בהימור כפול	
16	15	14	13	12	11	10	9
עניתם נכון? זכיתם בהימור כפול					בונוס 2 נקי' על תשובה נכונה		
24	23	22	21	20	19	18	17
			בונוס 10 נקי' על תשובה נכונה			עניתם נכון? זכיתם בהימור כפול	
32	31	30	29	28	27	26	25
					בונוס 10 נקי' על תשובה נכונה		
40	39	38	37	36	35	34	33
		עניתם נכון? זכיתם בהימור כפול				בונוס 5 נקי' על תשובה נכונה	בונוס 10 נקי' על תשובה נכונה

בדף השאלות והתשובות מסומנות אלה בהן מופיעה הפתעה

כרטיסי אריה,

יש להדפיס ולניילן בכמות שתספיק לחוליות ולבנק המרכזי

שאלות ותשובות:

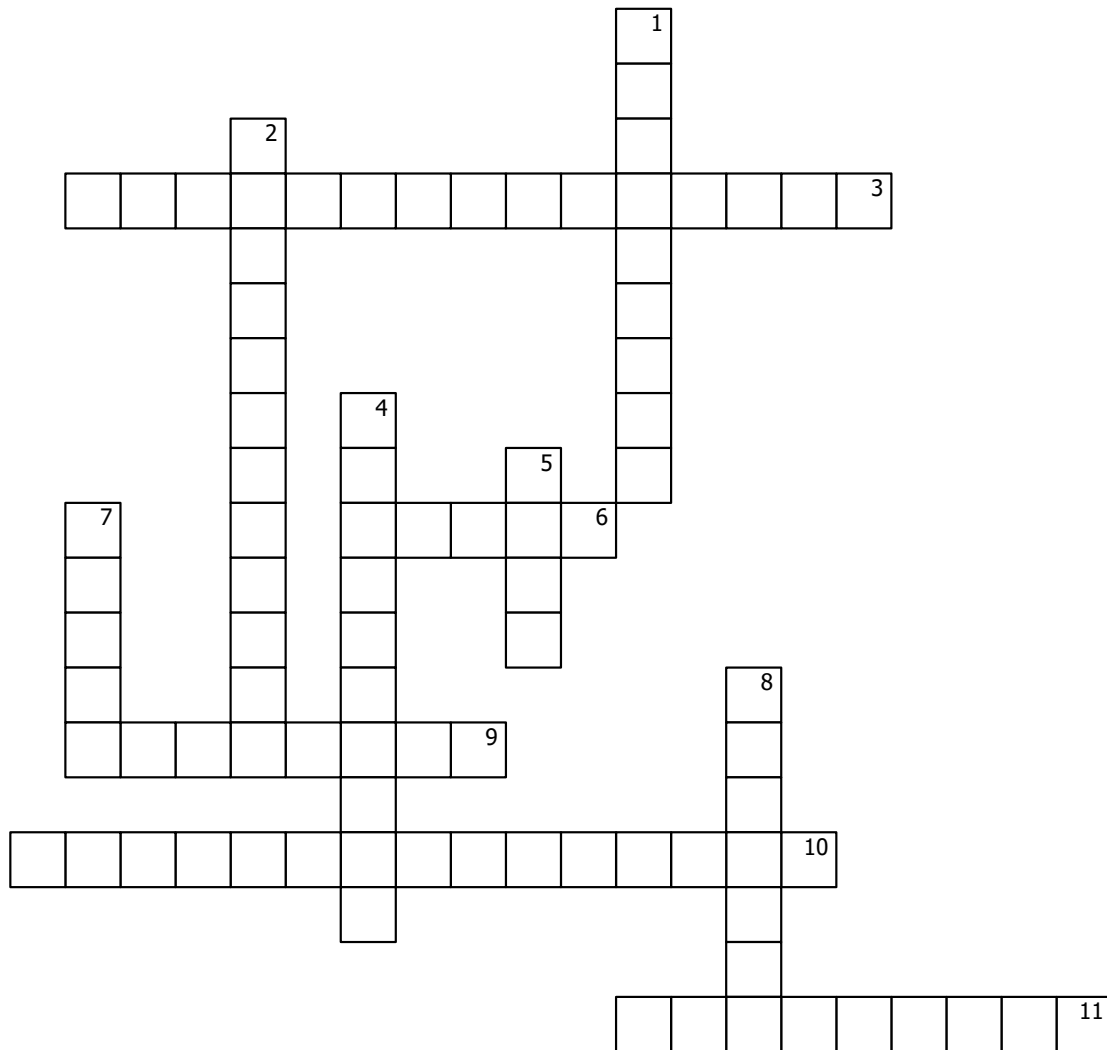
1. למי הפסידה האימפריה העות'מנית במלחמת העולם הראשונה? לצרפתים.
2. מי היה טרומפלדור? קצין צבא, עטור פרסים, ממייסדי הגדודים העבריים ותנועת החלוץ, (זכיתם בהימור כפול).
3. מי יזם את הקמת חצר תל חי? האגרונום חיים מרגליות קלווריסקי, פקיד חברת יק"א.
4. איזה יישובים התקיימו לצד תל חי בזמן מלחמת העולם הראשונה? קיבוץ כפר גלעדי, מטולה וחמארה.
5. מי לקח את הפיקוד על תל חי ב 1919? טרומפלדור.
6. מה החליטו מנהיגי היישוב בתל אביב לגבי הצפון? לא הספיקו להחליט...
7. מה קרה בקרב תל חי? חילופי אש בין הערבים למגיני תל חי, בונים 10 נק' על תשובה נכונה.
8. מה עורר תקווה בקרב היהודים טרום הקמת המדינה? הצהרת בלפור.
9. מה קרה לטרומפלדור ב"א באדר? נפצע ומת.
10. מי הגיעה לחצר תל חי ב"א באדר? קבוצת חמושים ערביים.
11. האם העזרה שנשלחה מתל אביב צפונה עזרה? לא, היא הייתה מעטה והגיעה מאוחר, בונים 2 נק' על תשובה נכונה.
12. מה יש ליד האנדרטה בתל חי? דגל ישראל ודגל ארגון השומר.
13. מה מסמלת תל חי? שילוב של התיישבות וביטחון.
14. למה הפכה תל חי בקרב היישוב היהודי? סמל למפנה שחוללו אנשי המעשה ברוח היהודית.
15. מתי הוקמה האנדרטה בתל חי? 14 שנה אחרי קרב תל חי.
16. מה היו יחסי הכוחות בין היהודים לערבים בתקופה של תל חי? 60,000 יהודים מול 600,000 ערבים, (זכיתם בהימור כפול).
17. מתי נבנתה חצר תל חי? 1907.
18. לאיזה צד צרפתי או בריטי היה שייך היישוב היהודי בתקופת תל חי? לשום צד. זכיתם בהימור כפול.
19. מתי הגיע יוסף טרומפלדור לחצר תל חי? בדצמבר 1919.
20. מה היה שמה הראשון של תל חי? טלחה.
21. ממה מת שניאור שפושניק החלל הראשון בתל חי? מכדור טועה, בונים 10 נק'.
22. מה החל את הקרב בתל חי? ייריה מחר העלייה.
23. מה הרופא שטיפל בטרומפלדור טען שאמר לפני מותו? "אין דבר, טוב למות בעד ארצנו".

24. אילו תנועות לאומיות התקיימו בא"י בימים עליהם אנחנו מדברים? תנועה יהודית ותנועה ערבית.
25. באיזה שנה נהרג אהרון שר? 1920.
26. האם הסוף הקרב נשאר היהודים בתל חי? לא, הם עזבו את המקום.
27. מה חיפשו החמושים הערביים בחצר תל חי? צרפתיים, בונוס 10 נק'.
28. לאיזה צבא היו שייכים הגדודים הערביים? לצבא הבריטי.
29. י"א באדר נקבע כיום...? מועד לגבורת האחוזות בארץ בעבודה ובהגנה.
30. לזכר מי הוקמה האנדרטה בתל חי? לזכר מגיני תל חי.
31. ממה בנויה האנדרטה? מסלע שהובא מהרי נפתלי.
32. ליד איזה מקום ממוקמת האנדרטה? ליד חצר תל חי בכפר גלעדי.
33. מה העניקה תל חי לציונות? מרכיבים סימליים: מקום מקודש, תאריך מקודש וטעם חדש לחיים ולמוות, בונוס 10 נק'.
34. באיזה אזור ג"ג ממוקמת תל חי? אצבע הגליל בגליל העליון, בונוס 5 נק'.
35. על רקע מה התעוררה תסיסה בארץ בימי תל חי? על רקע דתי ופוליטי.
36. מבחינה ביטחונית מה היה מצב היישוב היהודי אחרי מלחמת העולם הראשונה? רעועה, סבלו מתקיפות ומעשי שוד.
37. מדוע הסכים טרומפלדור להכניס את החמושים לחצר תל חי? כיוון שהוא ידע שאין בה צרפתיים.
38. מתי חזרו המתיישבים לתל חי? 7 חודשים אחרי הקרב, זכיתם בהימור כפול.
39. באיזה דמות מעוצבת האנדרטה? אריה שואג.
40. מה כתוב על האנדרטה? שמות הנופלים והמשפט שמיוחס לטרומפלדור "טוב למות בעד ארצנו".

ציוד לפעילות:

1. לוח פוליגל מחולק ל 40 ריבועים (לוח סגור). על חלקם מצוינת המילה "הפתעה" בהתאם לכתוב בלוח הפתוח ("בונוס 10 נק' על תשובה נכונה", "עניתם נכון – זכיתם בהימור כפול"...).
- 40 ריבועי פוליגל בגודל זהה למשורטט על הלוח הראשון, המיועדים לכיסוי, ממוספרים מ 1 עד 40 – לוח פתוח (ריבועי הפוליגל נצמדים ללוח הסגור בעזרת סקווטש).
- או** טוש מחיק בעזרתו מציירים את 40 הריבועים על לוח הכיתה + לוח פתוח מודפס.
2. דף שאלות ותשובות.
3. כמות גדולה של כרטיסי אריה.

תשבץ, י"א באדר, הסיפור של תל חי

מאונך

1. מי הגיע לתל חי בשנת 1919
2. מה העניקה תל חי לציונות
3. מה עורר גל תקווה בקרב היהודים בארץ ובגולה
4. מהי הדמות באנדרטת תל חי
5. מה החל את קרב תל חי

מאוזן

6. מה אמר טרומפלדור לפני מותו
7. מה החל את קרב תל חי
8. למה הפכה תל חי ביישוב היהודי
9. מה מסמלת תל חי ביישוב היהודי
10. איפה ממוקמת חצר תל חי

תשבץ תשובות למורה

מאונך	מאוזן
3. טוב למות בעד ארצנו	1. טרומפלדור
6. ייריה	2. מרכיבים סימליים
9. סמל למפנה	4. הצהרת בלפור
10. התישבות וביטחון	5. אריה
11. גליל עליון	7. ירייה
	8. חצר תל חי

תמונות

חצר תל חי

[צולמה על ידי רמי גואן מתוך ויקיפדיה](#)

טרומפלדור

משרד החינוך
מנהל חברה ונוער
אגף של"ח וידעת הארץ

[מתוך ויקיפדיה](#)

[אנדרטת האריה השואג בכפר גלעדי](#)

[מתוך מחבר אביחי טייכר ויקיפדיה](#)

חניכי בית"ר הרצליה בקברו של יוסף טרומפלדור

[מתוך ויקיפדיה](#)

לקריאה מורחבת

משרד החינוך
 מנהל חברה ונוער
 אגף של"ח וידעת הארץ
 יוסף טרומפלדור מסביר מדוע לדעתו טוב למות בעד ארצנו, מתוך : [Ynet](#)

אריה יש בגליל מאת שושנה שרירה, מתוך : [פרוייקט בן יהודה](#)

ביבליוגרפיה

סיפור תל חי [קישור](#)

טרומפלדור, [קישור](#)

ההסתדרות הציונית הלאומית

[בין "היסטוריה" ל"אגדה" : גלגולי תל חי בזיכרון הלאומי / יעל זרובבל .](#)

[החלוץ לפני המחנה – על טרומפלדור מכתבים ושירים מתוך אתר שיטים.](#)

מקור התמונות

קישור	תמונה
לתמונה	
לתמונה	
לתמונה	
לתמונה	